

■ Ἐπὶ τῇ ἱερᾷ μνήμῃ αὐτοῦ (Μαΐου ΙΒ')

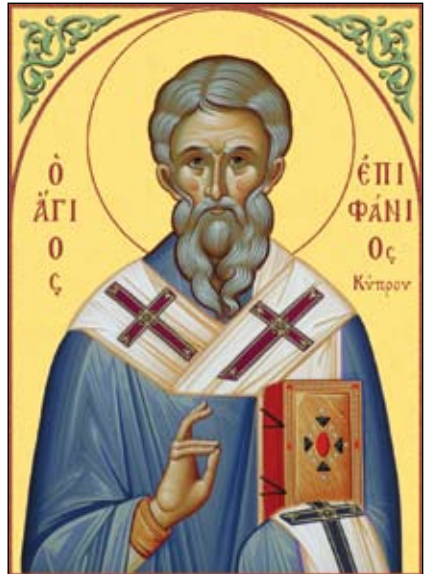
Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος καὶ οἱ θεολογικὲς του τοποθετήσεις*

*Σάββα Ἀλεξάνδρου
Θεολόγου Ἐκπαιδευτικοῦ*

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς θεωρεῖ πὼς οἱ θεοφόροι Πατέρες οὐσιαστικὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ στὴν Ἐκκλησία. Εἶναι οἱ ὁδοδείκτες τῆς θεώσεως καὶ οἱ αὐθεντικοὶ χειραγωγοὶ πρὸς τὴν ὀρθή πίστη, πὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία μας. Λέει γι' αὐτὸ: «Ὁ Θεὸς τοὺς πατέρας εἰς ποδηγίαν ἡμῖν ἀνήγειρε καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ἔδειξεν ἡμῖν δι' αὐτῶν, ἵνα ὀρθῶς ἡμᾶς ἀνάγη εἰς τὴν πίστιν».

Ἐνας τέτοιος Πατέρας ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος. Ὁ ἴδιος βίωνε ἐμπειρικὰ τὴ Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ Θεοῦ ὡς οὐσίας καὶ θείων ἀκτίστων ἐνεργειῶν. Δεχόταν πὼς οὐσιαστικὰ **ἡ ἀγιότητα εἶναι μιὰ ὀντολογικὴ κατάσταση**, ἀπόρροια τῆς μετοχῆς ἀπὸ μέρους τῶν Ἁγίων τῶν θείων ἀκτίστων ἐνεργειῶν, ὅπως ἡ διορατικὴ θεία ἄκτιστος ἐνέργεια, ἡ προορατικὴ, ἡ ἱαματικὴ κ.ο.κ.

Ὁ ἴδιος μάλιστα σὲ μιὰ διήγησή του γιὰ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο ἀναφέρει πὼς ὁ μέγας αὐτὸς Πατέρας ἦταν μέτοχος τῆς προορατικῆς θείας ἀκτίστου ἐνεργ-

γείας καὶ μάλιστα προεῖπε τὸ θάνατο τοῦ ἀσεβοῦς βασιλιᾶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτη. Ἀναφέρει χαρακτηριστικά: «Ἐπὶ Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου, κορῶναι περιπτάμενοι τὸ τοῦ Σεράπιδος ἱερόν, ἔκραζον ἀπαύστως κρᾶς - κρᾶς. Οἱ δὲ Ἕλληνες προστάντες ἐπὶ τὸν μακάριον Ἀθανάσιον ἔκραζον: εἰπὲ ἡμῖν κακόγηρε, τί κράζουσιν αἱ κορῶναι; Ἀποκριθεὶς εἶπεν: αἱ κορῶναι κράζουσι κρᾶς - κρᾶς, τὸ δὲ κρᾶς τῆ τῶν Αὐσωνίων φωνῆ αὔριον ἐστίν». Ποῦ σημαίνει: «τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, κοράκια ἔκραζαν γύρω ἀπὸ τὸ ἱερὸ τοῦ ψευδοθεοῦ Σεράπιδος. Οἱ εἰδωλόλατρες ρώτησαν τότε τὸν Ἅγιο εἰρωνικά, τί νὰ σήμαιναν ἄραγε οἱ κρωγμοὶ τῶν πουλιῶν ἐκείνων. Ἐκεῖνος, μέτοχος τῆς προορατικῆς θείας ἀκτίστου ἐνέργειας, τοὺς ἀνέφερε πὼς οἱ κρωγμοὶ στὴ γλώσσα τῶν Αὐσωνίων, μιᾶς βαρβαρικῆς φυλῆς, σήμαιναν αὔριο - αὔριο». Τοὺς εἶπε λοιπὸν πὼς τὴν ἐπαύριο θὰ πέθαινε ὁ ἀποστάτης βασιλιάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο ἔγινε: «Καὶ ἐξηγγέληθ ὁ θάνατος τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως».

Αὐτὴ ἡ θεολογικὴ τοποθέτησή του, περὶ ἐμπειρικῆς μεθεξέως τοῦ Θεοῦ, συνδέεται καὶ μὲ τὴν ἀντίληψή του γιὰ τὴν **ἀναγκαιότητα τῆς ἀδιάλειπτης προσευχῆς**. Ἐφόσον: «ἢ προσευχή, ἀνάβασις τοῦ νοός ἐστιν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ». Καὶ ἐφόσον, «νοῦς ἀποστὰς τοῦ Θεοῦ, θηριώδης ἢ δαιμονιώδης γίνεται» (Μ. Βασίλειος), γιὰ τὸν Ἅγιό μας Ἐπιφάνιο εἶναι ἀπαράδεκτη ὁποιαδήποτε παρέκκλιση τοῦ νοῦ ἀπὸ τὴν συνεχῆ προσήλωσή του, διὰ τῆς προσευχῆς πρὸς τὸν Θεό. Λέγεται πὼς κάποιοι μοναχοὶ ποῦ ἀνήκαν σὲ ἓνα μοναστήρι ποῦ ὁ ἴδιος ἴδρυσεν στὴν Παλαιστίνη ἤρθαν στὴν Κύπρο γιὰ νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν. Τοῦ ἀνέφεραν λοιπὸν, μὲ μεγάλη σπουδῆ: «καὶ τὴν πρώτην καὶ τρίτην καὶ τὴν ἕκτην καὶ τὴν ἐνάτην καὶ τὸ λυχνικὸν ἐπιτελοῦμεν». Δηλαδὴ πὼς σὲ συγκεκριμένους ὥρες προσευχόντουσαν. Ὁ ἴδιος λυπήθηκε γιὰ αὐτὴν τοὺς τὴν ἀναφορὰ καὶ παρατήρησε πὼς γι' αὐτὸν ἦταν ἀδιανόητο, τὸ πὼς οἱ μοναχοὶ κάποιες ὥρες τῆς ἡμέρας ἦταν «ἀργοῦντες ἀπὸ τῆς προσευχῆς». Δῆλωσε μάλιστα πὼς: «δεῖ τὸν ἀληθινὸν μοναχὸν ἀδιαλείπτως ἔχειν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ εὐχὴν καὶ ψαλμοδίαν».

Ἐπιπρόσθετα, θεωροῦσε πὼς πηγὴ τοῦ ἀγιασμοῦ εἶναι ὁ Χριστός· ὑποστήριξε δηλαδὴ πὼς ἡ ἀγιότητα σημαίνει τὴν ἐνχρίστωση τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἢ ὁποῖα προεικονίζεται στὴ σχέση τοῦ Μελχισεδέκ, ποῦ ἦταν εἰς τύπον Χριστοῦ, καὶ τοῦ Ἀβραάμ, ποῦ προεικόνιζε τὸν πιστὸ λαὸ τοῦ Κυρίου. Ἔλεγε χαρακτηριστικά: «Εἰ εἰς τύπον τοῦ Χριστοῦ ὁ Μελχισεδέκ εὐλογεῖ καὶ ἀγιάζει τὴν ρίζαν τῶν Ἰουδαίων, τὸν Ἀβραάμ, πολλῶ πλέον αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὁ Χριστός, εὐλογεῖ καὶ ἀγιάζει πάντας τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν».

Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος δεχόταν πλήρως τὴ θέση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πὼς «ἢ ὁμοίωσις οὐκ ἄνευ γνώσεως». Ὅτι δηλαδὴ ἡ θέωση δὲν εἶναι

κατωρθωτὴ χωρὶς τὴ γνώση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐμπεριέχεται στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στὰ πατερικὰ κείμενα, προτρέπει δὲ τοὺς πιστοὺς νὰ ἔχουν στὰ σπίτια τους χριστιανικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ πὼς μόνο μὲ τὴν ὄψη τους διεγείρουν τοὺς πιστοὺς σὲ πνευματικὴ ἐγρήγορση καὶ τοὺς ἀποτρέπουν ἀπὸ τὸ κακό. Λέει χαρακτηριστικά: «Ἀναγκαῖα ἐστὶν τῶν χριστιανικῶν βιβλίων ἢ κτίσις τοῖς ἔχουσιν· αὐτὴ γὰρ καθεαυτὴν ἢ ὄψις τῶν βιβλίων ὀκνηροτέρους ἡμᾶς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐργάζεται καὶ πρὸς δικαιοσύνην μᾶλλον προτρέπεται διανίστασθαι». Κατὰ τὸν μεγάλο αὐτὸ Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ἐντρύφηση τῶν πιστῶν στὴν Ἁγία Γραφή, ἀποτελεῖ ἀσφάλεια πνευματικὴ, θωράκιση κατὰ τῆς ἁμαρτίας. Διακηρύττει: «Μεγάλῃ ἀσφάλεια πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, ἢ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις». Ἐπισημαίνει δὲ πῶς: «Μέγας κρημνὸς καὶ βαθὺ βάραθρον ἢ τῶν Γραφῶν ἄγνοια».

Ὁ ἴδιος ὑπῆρξε ἔνθερμος ὑπέρμαχος τοῦ **τριαδικοῦ δόγματος**. Ἡ θεολογικὴ τοποθέτηση τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου: «**Ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τὰ πάντα**», συνέχει τὴ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου. Παντοῦ βλέπει ἔντονη τὴν παρουσία τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὴν εὐλογία της, ὄχι μόνο στὸν κτιστὸ ὑλικὸ κόσμον, ἀλλὰ καὶ στὸ θεῖο λόγο. Θὰ πεῖ αὐτό: «Ἰσάριθμος τῶν αἰγυπτιακῶν μαστίγων ὁ Δεκάλογος, τριπλῆ δὲ εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος ἢ τῶν Μακαρισμῶν ἀρίθμησις».

Τέλος, ἀξιόλογη εἶναι καὶ ἡ καὶ ἡ θεολογικὴ τοποθέτησή του **περὶ κατακτίσεως τοῦ παραδείσου**, ποὺ ταυτίζεται πλήρως μὲ αὐτὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ὁ μέγας αὐτὸς Καππαδόκης Πατέρας ὑποστηρίζει πὼς ἡ ἀπουσία ἔργων ἀγάπης σημαίνει οὐσιαστικὰ καὶ τὴν ἀποξένωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν κατάστασι τῆς μακαριότητος. Θὰ πεῖ χαρακτηριστικά: «Ἄρτον οὐκ ἔδωκας; Ζωὴν αἰώνιον οὐ λήψει. Θύραν οὐκ ἠνέωξας; βασιλείας ἀπεπέμφθης». Σὲ ἀνάλογο ὕφος ὁ Κύπριος αὐτὸς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας ἐπισημαίνει: «Ὁ Θεός, πάνυ ὀλίγον πολὺ τὰς δικαιοσύνας Αὐτοῦ τοῖς σπουδάζουσιν ἀγοράζει μικροῦ κλάσματος ἄρτου, εὐτελοῦ ἱματίου, ψυχροῦ ποτηρίου ὕδατος, ἐνὸς ὀβολοῦ».

Εἶναι δὲ συγκλονιστικὴ ἡ θεολογικὴ τοποθέτησή του γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη. Γι' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐλεεῖ, δανεῖζει κρυφὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴ φοβερὰ ἡμέρα τῆς κρίσεως θὰ ἀνταποδώσει φανερὰ τὴν ὀφειλὴν του πρὸς ἐκεῖνον ποὺ τὸν δάνειζε, παρέχοντάς του τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ μακαρίζοντάς τον ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων. «Ὁ Δεσπότης Θεός, κρυφῆ δανειζόμενος, ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ἀποδίδωσιν».

(*) Περιοδ. «*Ὁρθόδοξη Μαρτυρία*» Κύπρου, ἀριθ. 87/Χειμῶνας 2009, σελ. 60-62.